

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

OSMANLI TOPLUMUNDA KIZ ÇOCUKLARINA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMAR VAKALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME (19. YÜZYIL)

Hacer YILMAZ

Dr. Fırat Üniversitesi, Tarih Bölümü

hacertutal2@gmail.com

0000-0002-0898-3764

Atıf / Citation: Yılmaz, H. (2024). Osmanlı toplumunda kız çocuklarına yönelik cinsel istismar vakaları üzerine bir inceleme (19. yüzyıl). *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (İNİJOSS), 13(1), 273-284

<https://doi.org/10.54282/inijoss.1462452>

Öz

Çocuklar üzerinde fiziksel ve psikolojik açıdan oldukça travmatik ve yıkıcı sonuçlar doğuran cinsel istismar vakaları, bütün toplumlarda görülen evrensel bir sorundur. Geçmişten günümüze tüm dini, ahlaki öğretilerde ve toplumsal normlarda cinsel istismar hoş karşılanmamakta, çeşitli cezai yaptırımlar ile önlenmeye çalışılmaktadır. Ancak mağdur çocuk olduğunda suç, ortaya çıkarılması zor ve karmaşık bir hal almaktadır. Nitekim çocuklar genellikle aile ve akrabaları tarafından istismar edilmektedir. Çocuklar kandırılma, terk edilme korkusu gibi nedenlerle istismarı gizlemekte ya da kendilerini ifade edememektedir. Günümüzde gerek kitle iletişim araçları gerekse sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla çocuk istismarı sıklıkla ülke gündemine gelmekte ve toplumsal tepkilere yol açmaktadır. Bu durum güncel bir sorun olmayıp, Osmanlı toplumunda da çocuklara yönelik cinsel istismar vakalarına rastlanılmaktadır. Çocuk istismarı tarihinin incelenmesi, günümüzde örtülü ya da açık şekilde giderek artan çocuk istismar vakalarının toplumsal temellerini analiz etmek açısından oldukça önemlidir. Konuyla ilgili literatür taraması yaptığımızda, Osmanlı Devleti'nde doğrudan kız çocuklarına yönelik cinsel istismar konulu akademik bir çalışmanın bulunmadığını gözlemledik. Buradan hareketle çalışmamızda, Osmanlı hukukunda çocukların konumu ve cinsel istismar suçuna değinerek, arşiv belgelerinden edindiğimiz bilgilerin ışığında çocuk mağduriyeti karşısında hukukun işlerliğine ve Osmanlı toplumunda kız çocuklarına yönelik cinsel istismar vakalarına odaklanacağız. Böylece yüzyıllarca öteden bir çağrı yaparak, günümüzde toplumumuzun, ahlaki ve vicdani bir sorunu olan çocuklara yönelik cinsel istismarı görünür kılmayı amaçlamaktayız.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Suç, Hukuk, Çocuk, Cinsel İstismar

A STUDY ON CASES OF SEXUAL ABUSE AGAINST GIRLS IN OTTOMAN SOCIETY (19th CENTURY)

Abstract

Cases of sexual abuse, which have highly traumatic and destructive physical and psychological consequences on children, are a universal problem in all societies. From past to present, sexual abuse is not welcomed in all Religious and moral teachings and social norms, and it is tried to be prevented with various criminal sanctions. However, when the victim is a child, the crime becomes difficult and complex to uncover. Indeed, children are often abused by their families and relatives. Children hide the abuse or are unable to express themselves for reasons such as fear of being deceived or abandoned. Today, child abuse frequently comes to the agenda of the country through mass media and non-governmental organizations and causes social reactions. However, this is not a contemporary problem and cases of sexual abuse against children were also found in Ottoman society. Examining the history of child abuse is crucial for analyzing the social underpinnings of the increasing incidence of child abuse today, whether covertly or overtly. When we conducted a literature review on the subject, we observed that there is no academic study directly on sexual abuse against girls in the Ottoman Empire. From this point of view, our study will focus on the position of children in Ottoman law and the crime of sexual abuse, the functioning of the law in the face of child victimization in the light of the information we have obtained from archival documents and cases of sexual abuse against girls in Ottoman society. Thus, by making a call from centuries ago, we aim to make visible the sexual abuse against children, which is a moral and conscientious problem of our society today.

Keywords: Ottoman State, Crime, Law, Child, Sexual Abuse

GİRİŞ

Çocuk istismarı en yalın ifadeyle, on sekiz yaşından küçük* çocuklara bir yetişkin tarafından fiziksel, zihinsel, psikolojik açılardan olumsuz etkide bulunan, zarar verici eylemlerde bulunulmasıdır. Çocuk istismarı, fiziksel, cinsel, duygusal ve ihmal olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır. Cinsel istismarın genel tanımı, çocukların yetişkinler tarafından cinsel tatmin ve haz için kullanılmasıdır (Polat, 2017, 19-20). Yazılı ilk hukuki metinlerde dahi, çocuk ve yetişkinlere yönelik işlenen cinsel suçlar yer almakta ve suç kategorisinde yer almaktadır (Savaşçı, 2010, 3; Yılmaz& Yılmaz, 2018, 36).

Osmanlı sosyal tarih araştırmalarına baktığımızda, aile ve kadın üzerine çeşitli akademik çalışmalar yapılmasına rağmen genellikle çocukların müstakil bir çalışma olarak ele alınmadığını, yalnızca padişah ya da bürokrat çocukları gibi belirli bir zümredeki çocuklar üzerine sınırlı sayıda çalışma yapıldığını görmekteyiz. Osmanlı toplumunda çocuk tarihi üzerine, Cüneyd Okay'ın başta "Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler 1850-1900" olmak üzere çocuk konulu çalışmaları ve Yahya Araz'ın "16. Yüzyıldan 19. Yüzyıl Başlarına Osmanlı Toplumunda Çocuk Olmak" ve çocuklar üzerine yaptığı diğer kıymetli yayınları alana önemli katkı sağlayan öncü çalışmalardır. (Okay, 1998, Araz, 2013). Ancak kız çocuklarına yönelik cinsel istismar vakaları ya göz ardı edildiği için ya da bilgiye ulaşmaktaki güçlükten kaynaklı müstakil olarak çalışılmamıştır. Çocuk, insan ırkının yalnızca biyolojik bir zaman dilimini tanımlamaz. Çocuk tarihi ve toplumdaki çocuk algısı, toplumsal cinsiyet bağlamında ön görülen rol dağılımlarını yansıtan önemli bir ipucudur. Ön görülen bu rollerde özellikle kız çocukları ve annelerine ilave sorumluluklar yüklenmiştir. Bu

*5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 6/b maddesine göre, on sekiz yaşını doldurmamış kişi çocuktur. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5237.pdf>

doğrultuda anneler başta olmak üzere ebeveynler kız çocuklarına, küçük yaştan itibaren namusunu korumasının yalnızca kendilerini değil aile ve toplumu doğrudan ilgilendiren en önemli vazifeleri olduğunu empoze etmektedir (Öztan, 2009, s. 1-3). Çocuk tarihi çalışmalarında özellikle kız çocuklarının işlenmesi, toplumun geleneksel yapısını ve aile dinamiklerini açığa çıkarması bakımından ayrıca önem arz etmektedir.

Buradan hareketle çalışmamızda, günümüzde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin de toplumsal bir gerçekliği olan cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarını 19. yüzyıl sınırlaması ile inceledik. Çalışmamızda karşılaştığımız en büyük engel kaynağa erişimdeki sınırlılık olmuştur. Nitekim istismar vakalarına yalnızca Osmanlı mahkeme kayıtlarından ulaşabilmekteyiz. Ulaştığımız sınırlı sayıdaki belgelerden Osmanlı hukukunda çocuk tanımı, hakları, cezai yaptırımları hakkında bilgi edinmekteyiz. Çocukların cinsel istismara uğraması devlet tarafından çeşitli cezai yaptırımlar ile önlenmeye çalışılmıştır. Dahası Osmanlı toplumunda çocuk istismarı, dini öğretiler ve ahlak kuralları gereği günah ve ayıp olarak adlandırılmış, istismarcılar toplumun dışlanan, istenmeyen bireyleri olmuştur. Tüm yaptırımlara rağmen bütün toplumlarda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da çocuklar cinsel istismara maruz kalmıştır. Nitekim karşılaştığımız belgelerde üç yaşından on üç yaşına kadar çeşitli yaş gruplarında kız çocuklarının tecavüz ve istismara uğradığını görmekteyiz.

1. OSMANLI TOPLUMUNDA KIZ ÇOCUĞU ALGISI

Toplumun en küçük birimi olan aile yapısı içerisinde çocuklar, aileyi oluşturan temel unsur olmakla önemli bir yere sahiptir. Osmanlı ataerkil aile yapısında kız çocukları, erkek çocuklarından farklı bir bakış açısıyla ve gelenekle yetiştirilmektedir. Ancak burada belirtmemiz gerekir ki, Osmanlı toplumunda kız çocuklarının rolü, eğitimi, yetiştirilme şekli zamanla değişim ve dönüşüme uğramıştır. Çocuk tarihini Tanzimat öncesi ve sonrası olmak üzere iki ayrı aşamada incelemek gerekmektedir. Klasik dönem Osmanlı ailesinde kız çocukları ilkökul ile sınırlı eğitim hakkından sonra, anneleri tarafından iyi bir eş ve ev hanımı olabilmeleri için yetiştirilmekteydiler. Tanzimat Dönemi ile birlikte, çocukların duygu dünyası, eğitilmesi ve birey olarak görülmesi gibi ciddi farkındalıklar yaşanmıştır. Nitekim fermanda doğrudan bahsedilmese de Tanzimat Dönemi'nde kadın ve çocuk yaşantısında birtakım yenilikler yaşanmıştır. 19. yüzyıl ile birlikte Osmanlı toplumunda çocuklar kendi alanları olan ve saygı duyulması gereken bireyler olarak görülmeye başlamıştır. Çocuk algısındaki dönüşüm, farklı zaman dilimlerinde de olsa tüm dünyada benzer seyirde ilerlemiştir. Bu dönüşümü kadın hakları ile ilişkilendirmek mümkündür. Avrupa'da Fransız İhtilali sonrasında başlayan eşitlik furcasından başta kadınlar olmak üzere çocuklar da nasiplenmiştir. Osmanlı özelinde ise devletin kendi iç dinamiklerine uygun olarak, Tanzimat sürecinde çıkarılan kanun ve düzenlemelerde kız çocuklarının miras ve eğitim hakkı, evlilik yaşı gibi birçok konu gündeme gelmiştir (Özger, 2012, s. 421; Sakaoğlu, 1992, s. 360; Öztan, 2009, s. 26).

Cinsel istismarın, çocuk istismarı olarak kabul görmesi için hukuken çocukluk yaşına bakmak gerekir. Osmanlı hukukunda bülüğe ermemiş her birey çocuk kabul edilmekte olup, bülüğ yaşının belirlenmesinde ise İslam hukuku baz alınmıştır. Kız çocukları için 9 yaş bülüğ, çocuk statüsünden çıkmak için ise 15 yaş sınır kabul edilmiştir (Akgündüz, 1986, s. 121; Akylmaz, 2019, s. 156). Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin fetvalarında bülüğ yaşına dair bilgi edinmekteyiz. Buna göre,

"Nisada ibtidâ-i hadd-i bulûğ neredendir?"

El-cevap: İkrar edicek, on ikisin tamam ettikte bâligadır.

İnâsdan olanların bulûğuna kaç yaşın tamam etmekle hükm olunur?

El-Cevap: On yedi yaşın tamam etmekle olunur." (Düzdağ, 1972, 33)

Osmanlı toplumunda kız çocuklarının anneye bağımlı oldukları erken çocukluk dönemi için “*sabîye*”, yetişkinlik öncesi dönemi için “*sagire*” ifadeleri kullanılmıştır. (Araz, 2013, 88). İslam hukukunda çocukluk, cenin, temyiz, büluğ ve rüşt devri olmak üzere çeşitli evrelere ayrılmıştır. Cenin, bireyin ana rahmine düştüğü zamandan doğumuna kadar geçen zamanı kapsamaktadır. Temyiz, erkek çocuklarında yedi, kız çocuklarında dokuz yaş olarak belirlenmiştir. Büluğ yaşı, çocuğun aklı olgunluğa sahip olduğu zamanı ifade etmekte olup, erkek çocukları için on iki, kız çocukları için dokuz yaş olarak belirlenmiştir. Hem erkek hem kız çocukları için on beş yaş çocukluk sınırı kabul edilmiştir. Reşitlik ise, bireyin kendi mallarını idare edebilecek kabiliyete ve olgunluğa sahip olmasıdır. Aile ve ceza hukuku, mali konulara göre değişiklik göstermekle birlikte on sekiz, yirmi yaş reşitlik için sınır kabul edilmiştir (Akgündüz, 1986, 120-157; Zorlu, 2013, 133).

Geleneksel toplumlarda erkek çocuğu sahibi olmak övünç kaynağı olurken kız çocukları anne ve babaların hayal kırıklığı yaşamasına sebep olabilmekteydi. Bu algının kökenleri çok eski zamanlara dayanmaktadır ve ataerkil toplum yapısının kültürel bir tezahürüdür. Osmanlı toplumunda kız çocukları ailenin yalnızca belirli bir süre bakmakla yükümlü olduğu bireyler olarak görülürken, erkek çocuklar soyun devamlılığını sağlayan, ailenin geleceğini temsil eden bireyler olarak görülmektedir (Araz, 2013, 35). Bu bakış açısıyla erkeklerin gölgesinde ve daima gerisinde kalan kız çocukları için ön görülen davranış kalıpları, cinsel istismar karşısında korku ve çaresizlik hissetmelerine ve çoğunlukla maruz kaldıkları istismar travmasını kendi içlerinde yaşamalarına yol açmıştır. Ancak çocuk yaşta yaşanan travmalar, yetişkinlik döneminde yaşandığından çok daha fazla iz bıraktığı ve zarar verdiği için, cinsel istismarı unutturmak ya da unutmak bir çözüm olmamaktadır (Döşkaya, 2016: 1146). Çocukların ifade edememesi, ailenin istismarı inkâr etmesi ve bu durumun altında yatan psikolojik ve sosyolojik sebeplerden dolayı mahkeme kayıtlarına yansıyan cinsel istismar vakaları, gerçek oranları yansıtmamaktadır.

2. OSMANLI CEZA HUKUKUNDA CİNSEL İSTİSMAR SUÇU VE ÇOCUKLARIN KORUNMASI

Osmanlı ceza hukuku temelde İslam hukukuna dayalı olup İslam hukukunda cezalar, suçun türüne göre tasnif edilmiştir. Bunlardan ilki, cezası belli ve sınırlı olan, zina, eşkıyalık gibi suçları içerisine alan Had suçudur. İkincisi, kasıtlı işlenen cinayet, yaralama ve sakat bırakma gibi suçları içerisine alan, kişinin işlediği suçun aynısıyla cezalandırıldığı Kısas suçudur. Üçüncüsü ise, ispatı sabit olmayan suçlarda, toplumsal düzenin sağlanması adına devlet başkanına ceza yetkisi bırakılmıştır (Bardakoğlu, 1993, 474; Aksın, Maral, 2016: 820). Çalışma konumuzu kapsayan cinsel istismar suçu, toplum düzenini bozan gayriahlaki suçlar olarak değerlendirilmiştir. Toplumda bu tip ahlaki bozucu eylemleri önlemek için hem İslam hukuku hem de örfi hukuka dayanarak çeşitli cezai yaptırımlar uygulanmıştır (Aksın, Baytimur, 2018, s. 402). Osmanlı hukuk sisteminde cinsel suçlara en eski kanunnamelerde ve fetvalarda yer verilmiştir. Küçük çocukların cinsel amaçla kaçırılması halinde, çocuğun rızası olsa dahi çocukların karar verme ehliyeti olmadığı için faillere kimi zaman idam cezası verilmektedir. Kanuni Sultan Süleyman zamanında çıkarılan Kanunname 'de “*Kız ve oğlan çeken kimesnenin ve hiyanet ile bir ecnebinin evine giren kimesnenin ve avret ve kız çekmeğe bile varan kimesnenin içmiği kesile. Kız ve avret çeküb güc ile nikah ettürene cebr ile boşadu ve niklih edenün sakalın kesüb muhkem let edeler.*” şeklinde geçmektedir. (Avcı, 2004, s. 171; Akgündüz, 1992, s. 297-367). Tanzimat sürecinde ise ilk kez 1858 tarihli ceza kanunnamesinin “Hetk-i ırz Edenlerin Mücâzâtı Beyanındadır” başlığı altında üçüncü fasılda il kez tecavüz suçuna yer verilmiştir. İlgili maddelere bakacak olursak, kanunnamenin 197. maddesinde doğrudan çocuklara yönelik cinsel istismar tanımı yapılmıştır.

Buna göre, “Her kim 11 yaşından aşağı bir çocuğa fiil-i şenî icra eyler ise altı aydan ekall olmamak üzere muvakkaten hapis cezasıyla mücâzât olunur.” 199. maddede “Cebren fiil-i şenî icrası, buna dûçâr olanların üzerlerine hükümleri cari olan mürebbileri veyahut velileri veyahut aylıklı hizmetkârları taraflarından vuku bulur ise beş seneden ekall olmamak üzere kürek cezası hükm olunur.” Hükümü yer almakta olup, aile ve yakın çevre istismarına yer verilmiştir 201. maddede ise toplumsal ahlakı bozucu eylemler genel bir ifade ile ele alınmıştır. Söz konusu maddede “Her kim erkek ve kadınlardan genç kişileri yoldan çıkarıp kandırarak fuhuşa sürükler, toplum ahlakına aykırı harekete cesaret ederse bir aydan bir seneye kadar hapis cezasına çarptırılınsın” hükmü yer almaktadır (BOA, A.MKT. MVL: 119-63). 198, 201 ve 202. Maddelerde de yine tecavüz suçuna yer verilmiştir. Kanunnamenin ek maddesinde sarkıntılık ve el ile tacize de yer verilmiştir. Ceza Kanunnamesi’nin 206. maddesinde “Hilaf-ı Usul Hapis ve Tevkif-i Eşhas Ve Sabi Ve Mürahik Sirkati ve Kız Kaçırma Fezahati” başlığı altında, kız çocuklarını kaçırma ve tecavüz etme suçuna yer verilmiştir. Buna göre, “Her kim sinn-i bülüğa varmamış bir çocuğu cebr ve ya hile ile bir tarafa kaçırsın ise üç aydan bir seneye kadar hapis olunur. Ve eğer bu suretle kaçırılan çocuk, hadd-i bülüğa varmamış bir kız ise, kaçırılan şahıs muvakkaten küreğe konulur. Ve eğer kaçırılan kız hakkın da fiil-i şeni icra olunmuş ise, bunu mürtekib olanlar haklarında o fiil için muayyen olan cezanın müntehay-ı derecesi icra olunur. Ve bir kız kaçırıldığı halde nikah vuku bulmuş ise, iktizay-ı şer’isi üzere hareket olunur.” (Akgündüz,1986:864-866).

Osmanlı hukukunda Tanzimat öncesi dönemde, suçlara verilen cezaların sistemli ve düzenli bir şekilde uygulanmadığı, benzer suçlara farklı cezalar verildiği bilinmektedir. Cezanın süresi ve şekli ancak Tanzimat sonrası çıkarılan ceza kanunnameleri ile sistemli bir hal almıştır (Aksın, Baytimur, 2018, 396). Tanzimat öncesi dönemde cinsel suçlara yaklaşımla kısa bir girizgâh yaptığımız çalışmanın zaman sınırlarını, Tanzimat sonrası dönem oluşturmaktadır. Nitekim Osmanlı toplumunda kız çocuklarına yönelik cinsel istismar vakalarına örnek teşkil ettiğini düşünerek yer verdiğimiz arşiv belgeleri, 19. yüzyıla rastlamaktadır.

3. CİNSEL İSTİSMARA UĞRAYAN KIZ ÇOCUKLARI

Çalışmanın bu kısmında, Osmanlı arşivinden edindiğimiz kız çocuklarına yönelik cinsel istismar örneklerini inceleyeceğiz. 1850 tarihli belgede, ismi belirtilmeyen gayrimüslim olduğu tahmin edilen beş altı yaşlarında bir kız çocuğunun evlerinde hizmetli olarak çalışan Maryan adlı şahıs tarafından cinsel istismara uğradığını görmekteyiz. Maryan, Lesfkoça* kazasına bağlı Bunuşa köyünden olup, Niş eyaletine bağlı Malovişte köyünde yaşayan Miladan Bey’in hizmetinde çalışmaktadır. Maryan Miladan Bey’in kızına zorla tecavüz etmiştir. Miladan Bey, kızına tecavüz ettiği gerekçesiyle Maryan’dan şikayetçi olmuştur. Tecavüz iddası üzerine Niş Meclis Mahkemesi tarafından yapılan soruşturma kapsamında küçük kız muayene edilmiş ve bekaretinin bozulduğu, tecavüze uğradığı rapor edilmiştir. Maryan sorgu esnasında, küçük kıza tecavüz ettiğini kabul etmiştir. Niş Mutasarrıfı Mehmed Hürşid Paşa’nın mührüyle Niş Meclisi’nden, Meclis-i Vâlâ’ya mazbata gönderilmiştir. Gönderilen mazbatada, kız çocuğuna tecavüz etmek suçunun cezasının kanunnamede net bir şekilde yer almaması nedeniyle Maryan’ı yalnızca tutuklu olarak alıkoyduklarını belirterek, dava Meclis-i Vâlâ’ya havale edilmiştir. Meclisten gelen karar, Maryan’a önce şer’i usule göre 79 adet değnek vurulması, ardından bir sene pranga cezası çekmesi yönünde olmuştur (BOA, A. MKT. MVL., 33-2). İncelediğimiz belgede, Tanzimat Dönemi’nde hala şer’i

* Şehir, günümüzde Sırbistan’ın güneyinde yer almaktadır.

cezaların verildiğini ve 1840 ceza kanunnamesinde çocuk istismarına yer verilmediği için, ceza sisteminin henüz oturmadığını teyit etmekteyiz. Yukarıda da değindiğimiz gibi, çocuk istismarı 1858 tarihli ceza kanunnamesinde ilk kez yer almıştır.

1858 tarihli belgede, üç yaşında cinsel istismara uğrayan ve öldürülen Fatma'nın davasına rastlamaktayız. Edirne sancağına bağlı Kırk Kilisa kazasının* Bondolan köyü sakinlerinden Sohta oğlu Ali isimli şahsın üç yaşındaki kızı Fatma, aynı köyden Ahmet isimli şahıs tarafından önce tecavüze uğramış ardından balta ile alınından vurularak öldürülmüştür. Olayın köylüler arasında duyulması üzerine, köy halkından birçok kişi Zaptiye memuru Said Bey'e, Ahmet hakkında şikâyetle bulunmuş, şahsın sabıkalı biri olduğu teyit edilmiştir. Olay, Edirne Meclisi tarafından incelenmiş ve dava, Meclis-i Vâlâ'ya havale edilmiştir. Meclis-i Vâlâ'dan gelen cevapta, Ahmet'in başka hangi suçlara karıştığı iyice araştırılması ve bütün deliller toplandıktan sonra karar verilmesi yönünde olmuştur (BOA, A.MKT.UM, 309-37). Davanın devamına ulaşamadığımız için Ahmet'in aldığı cezayı bilemiyoruz ancak üç yaşındaki bir kız çocuğunun tecavüze uğraması ve öldürülmesi, çocuk istismarınının korkunç boyutunu göstermektedir.

1859 tarihli bir başka belgede, yedi yaşlarında ve gayrimüslim olduğu tahmin edilen Elika isimli kız çocuğunun tecavüze uğradığını görmekteyiz. Olay, Bozok sancağı Kızılkoca kazasına bağlı Penbecik köyünde yaşanmıştır. Köy sakinlerinden İbrahim isimli şahıs, Elika'yı bağa götürerek tecavüz etmiştir. İbrahim sorguya alındığında tecavüz iddiasını inkâr etmiştir. Ancak iki kişinin verdiği ifade ve Elika'nın muayenesinde bekaretinin bozulduğu rapor edilmesi üzerine ne ceza verileceği konusunda dava, Meclis-i Vâlâ'ya havale edilmiştir. Meclis-i Vâlâ'dan gelen kararda, kişinin suçunu itiraf etmemesi sebebiyle şer'î suçun sabit olmadığı ancak kız çocuğunun muayene raporu ve şahitlerin ifadesi sonucunda, ceza kanunnamesinin 198. maddesindeki, "*Bir âdem bir kimseye cebren fi'l-i şenî' icrâ ider ya'nî 'ırzına geçer ise muvakkaten küreğe konulur*" hükmüne dayanarak İbrahim'in Tersane-i Amire'de üç sene müddetle kürek cezası çekmesine karar verilmiştir. Ayrıca kanunnamenin bekaret bozma maddesi uyarınca suçlunun kanunen mağdur kıza vermesi gereken tazminatın miktarı kanunnamede belirtilmediği, bu konudaki kanunun ek madde olarak görüşüldüğü ve ilan edilmediği belirtilmiştir. Meclis'te bu dava için tazminat miktarını, Elika'nın bakire olarak evlendirilmiş olsaydı belirlenecek olan mehr-i muaccel ve muecceli ölçüsünde akçenin kızın babasına verilmesi şeklinde bir çözüm üretilmiştir (BOA, A.MKT.UM., 380-55). Konuyla ilgili ulaştığımız Meclis-i Vâlâ kataloğunda kayıtlı olan 1862 tarihli bir başka belgede, Elika'nın istismar davasına ilişkin nihai karara ve başka bir çocuk istismarı davasına rastlamaktayız. Buna göre, İbrahim'in inkâr etmesine rağmen Elika'ya tecavüz ettiği muayene ile tespit edilmiş, ceza kanunnamesinin 197. ve 200. maddelerine göre sırasıyla tecavüz edilen çocuğun on bir yaşından küçük olması ve henüz evlenmemiş olması durumunda suçlu, tazminat ödemelidir. Kanunlardan yola çıkarak İbrahim'e altı ay hapis cezası verilmesine ve Elika'nın ailesine bekaret tazminatı ödenmesine karar verilmiştir. Belgede yer alan bir diğer çarpıcı olay ise, İstanbul ilinin Fatih ilçesine bağlı Salma Tomruk mahallesi sakinlerinden Kapudan Murad* isimli şahsın, on bir yaşındaki üvey kızına tecavüz etmesi üzerine açılan davadır. Kapudan Murad'ın sorgusu esnasında üvey kızına tecavüz ettiğini kabul etmesi üzerine suçun sabit olması

*Kırkkilise şehrinin ismi TBMM'de kabul edilen 1924 tarihli kanun ile Kırklareli olmuştur. Kanal, H. 2016, Salnâmelere Göre 19. Yüzyıl Sonlarında Kırkkilise (Kırklareli) Sancağı, 148.

*Murat Bey'in isminin önünde Kapudan isminin olması, şahsın denizcilik mesleği yaptığını akıllara getirmektedir ancak incelediğimiz belgelerde Murat Bey'in mesleğine dair herhangi bir ibareye ulaşamadık.

ve ceza kanununun 199. maddesinde yer alan, *“cebren fi’l-i şeni’ buna dûcâr olanların üzerlerine hükümleri câri olan murebbileri veyahud velîleri veyahud aylıklı hizmetkârları taraflarından vukû’ bulur ise beş seneden ekall olmamak üzere muvakkat kürek cezâsıyla hükm olunması”* hükmüne binaen Kapudan Murad’ın beş sene müddetle Tersane-i Amire’de kürek cezasına çarptırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca bekaret tazminatı ödemesi gerektiği ancak tazminatın miktarının kanunnamede belirlenmediği için, kızın mehr-i muaccel ve müccel-i ne ise ona göre belirlenmesi gerektiği bildirilmiştir (BOA, MVL., 586-62). İncelediğimiz belgeden, 1858 tarihli ceza kanunnamesinde cinsel suçlara yer verilmesine rağmen, maddi tazminat konusunda henüz eksik maddelerin olduğu, kanunnamenin ek maddeler ile daha kapsamlı hale getirilmeye çalışıldığını anlıyoruz.

1860 tarihli bir diğer belgede, yedi yaşlarında tecavüze uğrayan Fatma’nın davasına rastlamaktayız. Konya iline bağlı İsmil köyü halkından Topal oğlu Mehmed’in yedi yaşındaki kızı Fatma, evlerinin çalışanlarından Kör Çıracak oğlu Ali tarafından tecavüze uğradığını iddia etmektedir. Bunun üzerine Ali sorguya alınmış ve ifadesinde Fatma’nın bekaretini bozduğunu kabul etmekle beraber, zorla tecavüz etmediğini, Fatma’nın kendisiyle evlenmek için birlikte olduğunu beyan etmiştir. Meclis-i Vâlâ’da görülen davada, Fatma’nın henüz iyile kötüyü ayırt edecek yaşta olmadığı için rızasının gözetilmesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle, Ali’nin iddiası kabul edilmemiştir. Ceza kanunnamesinin ilgili maddesinde yer alan, 11 yaşından küçük çocuğa tecavüz edilmesinin hapis cezası hükmüne dayanarak, Ali’nin Konya’da bir yıl süreyle hapsedilmesine ve Fatma’ya mehr-i muaccel tazminatı ödemesine karar verilmiştir (BOA, A.MKT.UM., 441-65; A. MKT.MVL., 127-30).

1861 tarihli belgede, Adana’nın Çanakçı köyünden Mehmet Bey’in on yaşındaki kızı Emine, Harputlu Ahmet isimli şahıs tarafından evinden zorla kaçırılarak tecavüze uğramıştır. Dava kapsamında Ahmet sorguya alınmıştır. Zanlı ifadesinde, Emine’yi kendisine vereceği konusunda babasından söz aldığını ancak sonradan Mehmet Bey’in sözünden cayarak Emine’yi başka biri ile nişanladığını duyduğunu, Emine’nin de kendisine haber gönderip beni kaçır dediğini beyan etmiştir. Ahmet’in iddalarına karşın Emine ifadesinde, Ahmet’e haber göndermediğini, o gece babasının evde olmadığını annesiyle birlikte uyurken, Ahmet’in iki arkadaşı ile birlikte evine gelip kendisini yataktan kaldırdığını ve hayvanına bindirip kaçırdığını söylemiştir. Birkaç saat yol gittikten sonra vardıkları yerde Ahmet’in kendisine vaatlerde bulunarak bekaretini bozduğunu ifadesine eklemiştir. Mehmet Bey ise ifadesinde, Ahmet’in daha evvel kızına talip olduğunu ancak kızını yeğenine vereceği için bu teklifi reddettiğini ve söz vermediğini söylemiştir. Adana Meclisi’nden gönderilen mazbata ile Meclis-i Vâlâ’dan gelen karar, kızın ifadesinde kandırılıp ilişkiye girdiğini beyan etmesinden dolayı ırza geçme eyleminin zorla olup olmadığının soruşturulması gerektiği, kızın annesinin yanında uyurken kaçırılması ve annesinin bunu farketmemesinin mümkün olmadığı, bekaret tazminatı ve nihai karar için sorgunun layıkıyla yapılması gerektiği bildirilmiştir (BOA, A. MKT.UM., 490-50). Bunun üzerine Emine’nin annesi sorguya alınmıştır. Annesi ifadesinde, kızını yataktan zorla kaldırdıklarını ve kendisinin de kızıyla beraber feryat ettiğini, herkes uykuda olduğu için komşulardan kimseye seslerini duyuramadıklarını söylemiştir. Kendisini dövüp kızını zorla alıp gittiklerini ifadesine eklemiştir. Yapılan soruşturmanın neticesinde Ahmet’in Emine’yi zorla evinden götürdüğüne şüphe olmadığı, bülüğa ermemiş bir kızı zorla kaçırmak suçunun cezasının, kanunnamenin 206. maddesine göre küreğe konulmak olduğu, dolayısıyla Ahmet’in 3 sene müddetle Kıbrıs’ta kürek cezası çekmesine karar verilmiştir (BOA, A.MKT.MVL., 136-25).

Karşılaştığımız 1861 tarihli bir diğer belgede, Biga sancağına bağlı Bayramiç kazasının Pıtırılı köyünde yaşayan Koca Osman oğlu Ahmet Bey'in, dokuz yaşındaki kızı Emine'nin tecavüze uğradığını iddia ederek mahkemeye başvurduğunu görmekteyiz. Olay günü Emine, arkadaşlarıyla birlikte çeşme önünde oyun oynarken, aynı köyden Abdurrahman oğlu Ali isimli şahıs Emine'nin yanına gelerek, seni kardeşin çağırıyor gitmezsen seni dövecek demıştır. Emine bunu duyunca evine doğru koşmaya başlamıştır. Ali, Emine'nin arkasından giderek bir dere kenarında ağzını tıkayıp tecavüz eder. Emine ifadesinde, Ali'nin kardeşin çağırıyor deyip kendisini kandırdığını ve ağzını kapatarak zorla tecavüz ettiğini söylemiştir. Ali ise, Emine'nin rızası sonucunda birlikte olduklarını iddia etmiştir. Dava Biga Meclisi'nden Meclis-i Vâlâ'ya havale edilmiştir. Meclisten gelen karar, ceza kanunnamesinin 197. maddesi uyarınca, on bir yaşından küçük bir çocuğa tecavüz eden kişinin 6 aydan az olmamak üzere hapis cezası verilmesi gerektiği, Ali'nin işlediği suçun cezası olarak bir yıl hapis cezasına çarptırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca, Şer'i kanuna göre Emine'ye bekaret tazminatı ödenmesi gerekse de ebeveynlerinin tazminat istememesi nedeniyle Ali'nin tazminat ödemeyeceği belirtilmiştir (BOA, A.MKT.MVL., 128-15).

1861 tarihli bir başka belgede, Konya ilinin Seydişehir kazasına bağlı Nuzumla köyünden Eyyüb oğlu Mehmed Bey'in sekiz yaşındaki kızının tecavüze uğradığı iddiasıyla mahkemeye başvurduğunu görmekteyiz. Dava kapsamında yapılan soruşturmada, aynı köyde yaşayan zanlı Köse oğlu Abdullah sorguya alınmış ve ifadesinde Emine'ye tecavüz ettiğini itiraf etmiştir. Meclis-i Vâlâ'da görülen davada, ceza kanununun 200. maddesi uyarınca Abdullah'ın, Kıbrıs'ta üç sene müddetle kürek cezası çekmesine karar verilmiştir. Ayrıca Emine'nin bekaret tazminatı olan mehr-i muaccele miktarına göre ne miktarda tazminat ödemesi gerektiği Kaza Meclisi'ne sorulmuştur. Kaza Meclisi'nden gelen cevapta, Emine'nin beş yüz guruş mehr-i muaccele hakkının olduğu bildirilmiştir. Miktarı belirlenen tazminat çocuğun babasına ödenmiş, Abdullah ise kürek cezasını çekmek üzere Kıbrıs'a gönderilmiştir (BOA, MVL., 608-52). Diğer davalardan farklı olarak bu belgede, bekaret tazminatının miktarının belirtildiğini görmekteyiz.

Ele aldığımız kız çocuklarına yönelik cinsel istismar örneklerinde, kanunnamede belirtilen on bir yaş sınırı baz alındığı için, on bir yaş üst sınır kabul edilmiştir. On bir yaşından büyük ancak reşit olmayan ergen kız çocuklarına yönelik cinsel istismar eylemlerinde cezai yaptırım ne şekilde olurdu sorusunu yanıtlamak için, son olarak on üç yaşında tecavüze uğrayan Hatice'nin davasına da yer vereceğiz. 1862 tarihli belgede, Menteşe sancağına bağlı Bağçe köyünden Kara Ömer oğlu Hacı İbrahim'in ergenlik çağındaki kızı Hatice'nin, koyun otlatırken, köy halkından Girinci oğlu Hüseyin isimli şahıs tarafından tecavüze uğradığını görmekteyiz. Mahkemede yapılan soruşturma neticesinde Hüseyin'in suçunun sabit olması üzerine, ceza kanununun 200. maddesine göre, Hüseyin'in prangabend olarak üç sene hapis cezasına çarptırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca mağdur kızın ailesine bekaret tazminatı ödenmesi gerektiği bildirilmiştir (BOA, MVL, 627-16). Belgede, on bir yaşından büyük ancak reşit olmayan bireyleri tanımlamak için "*murâhika*" yani ergen ifadesi kullanılmış, dönemine göre ağır bir ceza verilmiştir.

SONUÇ

Osmanlı toplumunda kız çocuklarına yönelik işlenen cinsel istismar suçunu, arşiv belgelerinden edindiğimiz veriler çerçevesinde incelediğimiz bu araştırma neticesinde, kız çocuklarının genellikle yakın çevresi, köylüsü, mahalle komşuları tarafından istismar edildiği görülmektedir. Osmanlı kanunnamesinde tanımlanan çocuk yaşı ve 19. yüzyıl zaman sınırlaması baz alınarak ele aldığımız vakalar, birbirini tekrar etmemesi açısından farklı bölgelerden birer örnekler seçilerek incelenmiştir. İstismara maruz kalan kız çocukları genellikle köylerde ikamet etmektedir. Köy hayatının çocuklara getirdiği serbestlik, köy halkından sapkın yönelimleri olan

insanların çocuklara ulaşmasını kolaylaştırdığını düşünmekteyiz. Örneklerini verdiğimiz mağdur kız çocukları genellikle, koyun otlatırken, çeşmede oyun oynarken, ev dışı alanda, bağda bahçede dolaşırken istismara maruz kalmıştır. Dahası köy halkının birbirleriyle olan yakın ilişkilerinin, istismarcıların taciz ve tecavüz eylemlerini gerçekleştirebilecekleri ortamı daha rahat bulmalarına imkân sağlamadığını düşünmekteyiz. Aynı şekilde aile içi cinsel istismarı tanımlayan ensest ilişkiye de rastlanmaktadır. İncelediğimiz belgelerdeki üvey babası tarafından ve evin çalışanı tarafından istismar edilen çocukları bu kategoriye almak mümkündür.

Dikkatimizi çeken bir diğer husus, Tanzimat sonrası çıkarılan ceza kanunnamelerinin 1858 tarihli ceza kanunnamesi ile sistemli bir hal aldığı, ancak söz konusu kanunnamenin, çocuklara yönelik cinsel istismar suçu konusunda yeterli kapsamda olmadığıdır. İhtiyaca yönelik ek maddeler çıkarılması yönünde çalışmalar yapıldığını da görmekteyiz. Bunun yanı sıra kız çocuklarının cinsel istismara maruz kalması, devlet tarafından önlenmeye çalışılmış ve dönemine göre ağır diye nitelendirilebilecek cezalar verilmiştir. Ayrıca Şer'i olarak da kız çocuklarının haklarının korunmaya devam ettiğini, bıkır tazminatı uygulamasından anlamaktayız. Bize göre incelediğimiz veriler arasında en çarpıcı örneklerin başında üç yaşında tecavüze uğrayıp öldürülen kız çocuğunun davası gelmektedir. Bu dava üç yaşındaki bir çocuğun dahi cinsel haz aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bir diğer çarpıcı örnek de üvey babası tarafından cinsel istismara maruz kalan kız çocuğunun davasıdır. Burada üvey babaya verilen ceza, çalışmada kullandığımız diğer örneklerdeki cezalardan daha ağırdır. Nitekim söz konusu suçu işleyen kişinin, çocuğa en rahat ulaşabilecek kişi olan ebeveyni ya da koruyucu ailesi olması, suçu daha ağır bir hale getirmektedir. Aile ve toplumun umudunun bir sembolü olan çocuklara yönelik yapılan cinsel istismar eylemleri toplumsal ahlakı bozan suçların arasında başı çekmektedir. Osmanlı toplumunda çağdaşı Avrupa Devletlerine nazaran, kadınlara ve çocuklara yönelik cinsel istismar suç oranı oldukça azdır. Bu durumda İslam dininin çocuklara verdiği önem ve Türk geleneklerinde aile, çocuk ve namus kavramlarının kutsallığı oldukça etkilidir. Çocuklara yönelik cinsel istismar, çocuğun ve ailenin bütün hayatını etkileyecek fiziksel, psikolojik, bilişsel açıdan derin izler bırakmaktadır. Dahası toplumun ruh sağlığını da bozmaktadır. Günümüzde tüm dünyada sıklıkta meydana gelen çocuk istismarı vakalarının en aza indirilmesi için devlet ve toplum iş birliği ile farkındalıklar artırılmalıdır. Çocuk istismar vakalarının azalması toplum refahını ve huzurunu beraberinde getireceği kanaatindeyiz.

EXTENDED ABSTRACT

Acts of sexual abuse against children are the most difficult cases of sexual abuse to uncover due to reasons such as the child's lack of physical strength, difficulty in making sense of the situation and fear. Although it has very traumatic effects on the adult individual, it has much more severe consequences in the lives of children. Children hide the abuse or are unable to express themselves for reasons such as fear of being deceived or abandoned. Today, child abuse is frequently on the agenda of the country through mass media and social media channels and causes social outrage. However, this is not a current problem, but dates back thousands of years. As a result of our investigations, we observed that there were cases of sexual abuse against children in Ottoman society. It should be noted that these data are quite scarce in quantitative terms. Examining the history of child abuse is very important to analyze the social foundations of the increasing number of cases of child abuse today, whether covertly or overtly. When we conducted a literature review on the subject, we observed that there is no academic study directly on sexual abuse against girls in the Ottoman State. From this point of view, in our study, we focused on the position of children and the crime of sexual abuse in Ottoman law, the functioning of the law in the face of child victimization in the light of the information we obtained from archival documents, social reactions to cases of abuse, and cases of sexual abuse against girls in Ottoman society. As in

our day, not all immoral crimes and crimes of abuse were brought to the courts in the Ottoman State. Families sometimes perceived it as a dishonor and covered it up. Sometimes it was hidden because the people who abused their children were from their close circle and in order to avoid a stigma in the future life of the girl child.

Sexual abuse is a reality that exists in all societies from the past to the present. In the simplest terms, these acts, which we can characterize as an attack on a person's rights and body, cause psychological, physical, spiritual and cognitive injuries. When children are exposed to this situation, it turns into much deeper traumas. Although sexual abuse is perpetrated against both girls and boys, statistical data show that girls are more exposed to sexual abuse. This is true in almost all societies. The most important reason underlying the fact that girls are more exposed is the understanding of gender and the identification of sexuality with the female body. The discourses on sex and gender in society and the way children are raised come from the same roots. A girl should always be careful and learn to protect herself against boys. In this attitude of parents, the fact that girls are more exposed to abuse and taught gender roles lies.

Acts of abuse and rape against children all over the world are primarily perpetrated by the child's family, close relatives and environment. These people, whom the child trusts, can easily guide the child and frighten the child after the abuse. The knot in child abuse cases due to the child's inability to express himself/herself sufficiently becomes difficult to solve. Here, the court committee gets help from forensic medicine specialists, pedologists and experts in social services. The fact that the child has been abused is revealed by these experts through various techniques. After the report, the offender is tried according to the criminal law. In the Ottoman courts, criminal cases were handled quickly and reliably, but modern techniques were not available. A girl who was allegedly raped was referred to a physician, who would first prepare a report by examining whether the girl's virginity had been violated and the marks of beatings on her body. The court makes a decision based on the diagnosis resulting from this examination. Another method used is the method of getting the offender to confess to the crime. Even if the perpetrator denies the act of rape and sexual abuse, if the examination of the girl shows that she has been abused, the crime is considered fixed. The state's reference point here is child health and public peace. Abusers, who are undesirable and ostracized members of society, are punished with severe penalties by the state.

When we look at the cases of sexual abuse against girls in Ottoman society, archival documents confirm this situation. It is seen that girls were generally abused by their immediate surroundings and people from the same village and neighborhood. Based on the age of the child as defined in the Ottoman Code of Laws and the time limitations of the 19th century, the cases will be analyzed by selecting examples from different regions to avoid repetition. The abused girls usually resided in villages. We think that the freedom that village life brings to children makes it easier for people with deviant tendencies to reach these children. The victimized girls we have given examples of were generally exposed to this abuse while grazing sheep, playing at the fountain and wandering in the gardens outside their homes. Moreover, the close relationship between the village and each other allows the abusers to find a more comfortable environment in which they can carry out their acts of harassment and rape.

In Ottoman society, the crime of sexual abuse, which is in the category of immoral crimes, is a type of crime that the state has been trying to prevent with various criminal sanctions since its establishment. Since the crime of sexual abuse and rape is both rejected in Islam and incompatible with moral and traditional values, the Ottoman State took harsh measures against abusers. To protect women and children, the state issued many penal laws through statutes, fatwas and criminal law. The abuse of women and children was much less common in the Ottoman Empire than in contemporary European states. This is due to the importance given to children by Islam and the sanctity of the concepts of family, children and honor in Turkish traditions. However, despite all sanctions, the crime of sexual abuse against children is a shameful reality in Ottoman society, as in every society.

Çıkar Çatışması Bildirimi/ Conflict of Interest Statement:

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir. / The authors declared no potential conflict of interest regarding the research, authorship, and publication of this article.

Destek/Finansman Bilgileri/ Support Financing Information:

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. / The authors have received no financial support for the research, authorship, and publication of this article.

Etik Kurul Kararı/ Ethics Committee Decision: Bu çalışma için etik kurul kararına gerek yoktur. / An ethics committee decision is not required for this study.

Yazar Katkı Oranı/ Author Contribution Rate: Yazarların katkı oranı eşittir. / The contribution rates of all authors are equal.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

- A. } MKT. MVL, Dosya No: 33, Gömlek No:2, H. 26 Zilkade 1266/ 3 Ekim 1850
A. } MKT.UM, Dosya No: 309, Gömlek No: 37, H. 23 Ramazan 1274/ 7 Mayıs 1858
A. } MKT.UM, Dosya No: 380, Gömlek No: 55, H. 17 Rebiülahir 1276/ 13 Kasım 1859
A. } MKT. MVL, Dosya No: 119, Gömlek No: 63, H. 17 Safer 1277/ 30 Ağustos 1860
A.} MKT.UM, Dosya No: 441, Gömlek No: 65, H. 28 Cemazeyilevvel 1277/ 12 Aralık 1860
A. }MKT.MVL, Dosya No: 127, Gömlek No: 30, H. 16 Zilkade 1277/ 26 Mayıs 1861
A. } MKT.MVL, Dosya No: 128, Gömlek No: 15, H. 16 Zilkade 1277/ 26 Mayıs 1861
A.} MKT.UM, Dosya No: 490, Gömlek No: 50, H. 4 Safer 1278/ 11 Ağustos 1861
A. }MKT.MVL, Dosya No: 136, Gömlek No: 25, H. 1 Cemazeyilahir 1278/ 4 Aralık 1861
MVL, Dosya No: 608, Gömlek No: 52, H. 11 Şaban 1277/ 22 ŞUBAT 1861
MVL, Dosya No: 627, Gömlek No: 16, H. 19 Şaban 1278/ 19 Şubat 1862
MVL, Dosya No: 586, Gömlek No: 62, H. 29 Rebiulevvel 1279/ 24 Eylül 1862

Tetkik Eserler

- Akgündüz, A. (1986). *Mukayeseli İslâm ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı*. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Diyarbakır.
- Akgündüz, A. (1992). *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*. Fey Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Akköy, Y. (2021). 17. ve 18. Yüzyıllar Arası Osmanlı Devleti'nde Kadın ve Aile, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Aydın.
- Aksın, A., Maral, E. (2016). Osmanlı Devletinde Irza ve Namusa Yönelik İşlenen Suçlar ve Uygulanan Cezalar (1789-1850). *II. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri*, Cilt: I, Ed. Fatih Gedikli, Onikilevha Yayınları, İstanbul, s. 819-829.
- Aksın, A., Baytimur, S. (2018). Toplumsal Suçlar ve Cezalar (1789- 1839). *XVII. Türk Tarih Kongresi*, IV. Cilt, I. Kısım, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 395-430.
- Akyılmaz, G. (2019). Osmanlı Hukukunda Çocuk Evlilikleri. II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 21 (1), Ankara, s. 309-354.
- Araz, Y. (2013). *16. Yüzyıldan 19. Yüzyıl Başlarına Osmanlı Toplumunda Çocuk Olmak*. Akademik Kitap Kulübü, İstanbul.
- Avcı, M. (2014). *Osmanlı Hukukunda Suçlar ve Cezaları*. Gökkuşbu, İstanbul.
- Bardakoğlu, A. (1993). "Ceza". *TDV İslam Ansiklopedisi*, (Cilt: 7), İstanbul.
- Döşkaya, Ç. F. (2016). Pamuk Prensesin Ölümü: Mağdur Çocuk Dili Analizi. *Geçmişten Günümüze Şehir ve Çocuk II*, Ed. Osman Köse, Samsun, s. 1145-1163.
- Düzdağ, M. E. (1972). *Şeyhülislâm Ebussuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*. Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Kanal, H. (2016). Salnâmelere Göre 19. Yüzyıl Sonlarında Kırkkilise (Kırklareli) Sancağı. *Tarih Okulu Dergisi*, 9 (XXVI), s. 145-171.
- Okay, C. (1998). *Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler 1850-1900*. Kırkambar Yayınları, İstanbul.
- Özger, Y. (2012). Osmanlı'da Kadınların Memuriyette İstihdamı Meselesi ve Sicill-i Ahvâlde Kayıtlı Memurelerin Resmî Hâl Tercümelere. *History Studies*, 4(1), s. 419-447.
- Öztan, G. G. (2009). Türkiye'de Çocukluğun Politik İnşası. (Yayımlanmış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Programı, İstanbul.
- Polat, O. (2017). Şiddet. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(1), s. 15-34.
- Sakaoğlu, N. (1992). Medeniyet Değişimleri Çerçevesinde Türklerde Ailede Eğitim. *Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Türk Ailesi*, Ankara, s. 342-361.
- Savaşçı, B. (2010). Çocukların Cinsel İstismar Suçu, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yılmaz, C., Yılmaz, H. (2018). Hammurabi Ur-Nammu ve Hitit Kanunlarında "Kadın" Üzerine Mukayeseli Bir Bakış. *Rıfat Özdemir'e Armağan*, Ed. Rahmi Doğanay vd., İstanbul, s. 34-48.
- Zorlu, S. E. (2013). Günümüz ve İslam Hukukunda Çocuk Hakları Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21 (2), s. 125-160.